

Govor održan na pokopu Žarka Domljana u Zagrebu, 9. rujna 2020.

Radoslav Tomić

Poštovana i draga obitelji Domljan, dragi prijatelji, kolege i uglednici,

za hrvatsku povijest umjetnosti ljetu nije imalo milosti. Najprije je u Starom Gradu na Hvaru 11. kolovoza umro neprežaljeni Tonko Maroević, a u subotu 5. rujna u Zagrebu Žarko Domljan, samo nekoliko dana prije svoga rođendana. Neposredno prije toga u svom domu u Splitu 12. svibnja umro je neumorni Duško Kečkemet.

Domljan je rođen 14. rujna 1932. godine u Imotskom, u obitelji liječnika dr. Luje Domljana i Katice rođene Pavišić. Otac je bio podrijetlom iz obližnjih (imotskih) Poljica gdje su još i danas sačuvane slikovite kuće s kapelicom o kojima se zadnjih desetljeća Žarko brinuo nastojeći ih obnoviti jer posjeduju spomenički karakter. Iako seoskoga podrijetla, otac je studirao medicinu u Grazu te se vratio u Imotski gdje je dugo bio cijenjen i omiljen liječnik. Oženio je Katicu Pavišić iz ugledne omiške plemićke obitelji, pa su se na taj način orodili sa starim rodovima u Imotskom i Omišu naslijedivši nekada glasovitu poljičku vlastelu Dražoević Jelić kojima je pripadao i slavni junak Žarko Dražoević, prijatelj Marka Marulića. On je s najvećim počastima 1508. godine pokopan u splitskoj katedrali nakon što su ga iz zasjede ubili Turci u borbama za Klis. Na njegovoj je mramornoj grobnici isklesan reljef konjanika i upisan epitaf Marka Marulića. Žarkova udovica, Katarina Martinušević ostavila je splitskoj katedrali pokaznicu – jedan od najljepših predmeta renesansne zlatarske umjetnosti u Hrvatskoj.

Nije slučajno Domljan dobio ime Žarko koje ga izravno povezuje s tim dalekim pretkom. U toplini toga imena – koje zvuči kao da je izišlo iz poezije Vladimira Nazora, njegovih slavenskih legendi i mediteranskih ugođaja – krije se i žarka, srčana snaga njegova karaktera.

Naravno da je, opravdano, bio ponosan na tu časnu prošlost i ugledne osobe koje su i danas znakovi našeg identiteta i putokazi moralnog djelovanja. Kao domoljub staroga kova, romantičarskih usmjerenja, Domljan je – tako mi se uvijek činilo – naslijedio neskrivenu odlučnost, čvrstoću karaktera i snagu volje od tih svojih starih predaka koji su stoljećima sudjelovali u ratovima protiv Turaka, opirući se zatiranju svoje domovine. Još i danas se u omiškoj župnoj crkvi čuva pala *Bogorodica s Djetetom, sv. Jurjem i sv. Jelenom* s por-

tretom naručitelja iz obitelji Dražoević, koju je početkom 17. stoljeća naslikao Matej Ponzzone Pončun u jednom od najljepših svojih djela na dalmatinskoj obali. Tome treba pridodati i očevo političko uvjerenje jer je kao aktivni član Radićeve i Mačekove Seljačke stranke ostavio vidljiv trag u Imotskom, gdje je obitelj živjela do 1942. godine kada se seli u Zagreb. Tako je Žarko postao Zagrepčanin u punom smislu te riječi, ali uvijek pupčano i mentalno povezan sa zavičajnim prostorima rado ističući da je podrijetlom iz »dva najljepša gradića u Dalmaciji« – Imotskog i Omiša.

Kao povjesničar umjetnosti godinama je radio u Leksikografskom zavodu kao leksikograf, urednik i ravnatelj. Bio je suradnik Enciklopedije likovne umjetnosti (1959. – 1965.), glavni urednik Likovne enciklopedije Jugoslavije (1984. – 1987.) te Hrvatske likovne enciklopedije (1995. – 1996.) čiji se tekstovi još i danas mogu koristiti pokazujući visoko obrazovanje, pismenost i uredničke vještine brojnih stručnjaka koji su djelovali u tada uglednoj ustanovi ili su surađivali u njihovu nastanku. Doktorirao je 1973. godine s temom o arhitektu Hugu Ehrlichu koju je kao monografiju tiskalo Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske 1979. godine.

Praktična duha i izvrsnih organizacijskih sposobnosti, uvijek okrenut prema »velikim i ambicioznim« projektima, Domljan je između 1969. i 1972. bio predsjednik Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske te glavni urednik časopisa *Život umjetnosti* od 1969. do 1976. godine. Lako je vidjeti da njegov angažman pada u vrijeme znamenitoga Hrvatskoga proljeća u kojemu se hrvatska ideja nanovo probudila u svojoj silini i snazi.

Za vrijeme relativno kratkog rada u Institutu za povijest umjetnosti (1987. – 1990.) vodio je dva velika projekta (koja još traju!): *Umjetničku topografiju Hrvatske* i *Sintezni pregled umjetnosti u Hrvatskoj*. U tim su edicijama tiskane neke od najvažnijih knjiga suvremene hrvatske povijesti umjetnosti.

Strelovito se pozicionirao u politici 1990. godine. Bio je idealan predsjednik Hrvatskoga sabora: obrazovan, odlučan, domoljub staroga kova, naočita izgleda i držanja – ostao je do danas »model« i uzor te funkcije koju je savjesno obavljao ispunjen ponosom što je u ključnom trenutku hrvatske povijesti aktivno sudjelovao u izgradnji njezine obnovljene državnosti.

Nakon povlačenja iz politike nastojao je i dalje sudjelovati u našoj struci.

Zajedno smo radili na monografiji *Omiš i Poljica* tiskanoj u Nakladi Ljevak 2006. godine. Kao mlađi kolega bio sam zadivljen njegovim radnim navikama, točnošću, ali i spremnošću da uvaži i prihvati različitost.

Osjećaj odgovornosti i časti bile su bitne osobine njegova karaktera i to je ono što ga određuje kao pripadnika jedne generacije koja je vjerovala u ljudsko dostojanstvo i moć pisane i izgovorene riječi.

Još i danas mi je živo sjećanje na promociju moje knjižice o zbirci obitelji Radman u Omišu 1999. godine. Ta je promocija

bila u njihovu starom vrtu na ušću Cetine, uz kamene ulomke iz Salone i skulpture Jurja Dalmatinca i Andrije Alešija koje su u 19. stoljeću prikupljali padovanski doktoranti Antun i Josip Radman. Tada se, pred mnoštvom prisutnih, u Žarka »probudila« duboka ljubav prema rodnom kraju ne skrivajući radost da se pojavila knjiga koja evocira i oživljuje umjetnost još uvijek u posjedu te obitelji.

Sada kada je otrta svaka suza s njegovih očiju, vjerujem da ga čeka sreća nebeskoga blaženstva u koju je vjerovao i za koju se pripremao u punoj svijesti svoga ničim pomućena uma. Ovdje se zaista može reći: laka Ti bila hrvatska zemlja, poštovani gospodine Domljan, dragi prijatelju Žarko. Počivao u miru Božjem.